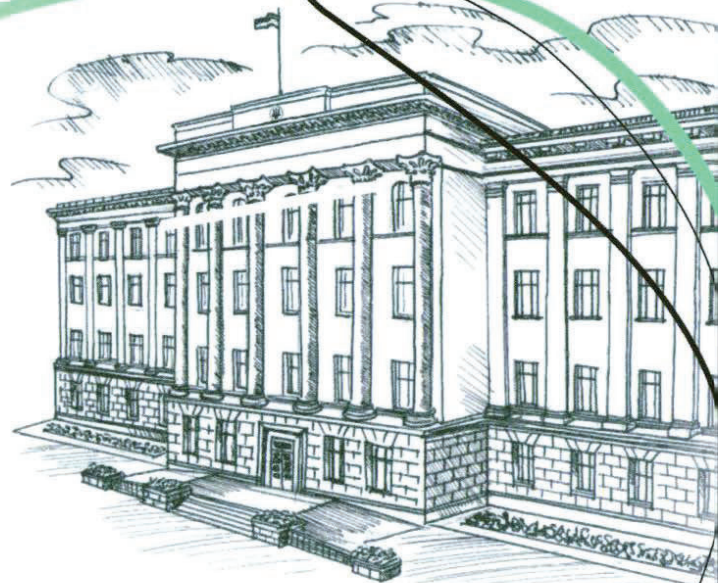

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Східноєвропейського
національного
університету
імені Лесі Українки

ISSN 1729-360X

Педагогічні науки

9⁽³⁸²⁾
2018

*Рекомендовано до друку вченою радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 14 від 29 листопада 2018р.)*

Редакційна рада «Наукового вісника СНУ ім. Лесі Українки»

Коцан І. Я., доктор біологічних наук, професор (головний редактор).
Цьось А. В., доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор.
Гаврилюк С. В., доктор історичних наук, професор (заступник головного редактора).
Карлій М. І., доктор економічних наук, професор.
Мельник В. М., доктор технічних наук, професор.
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор.
Свідзинський А. В., доктор фізико-математичних наук, професор.
Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор.
Яцишин М. М., доктор юридичних наук, професор.

Редакційна колегія

Смолюк І. О. – доктор педагогічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки) (*головний редактор*);
Вірна Ж. П. – доктор психологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
Гусак П. М. – доктор педагогічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
Карпюк Р. П. – доктор педагогічних наук, професор (ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»);
Кузава І. Б. – доктор педагогічних наук, доцент (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
Лякішева А. В. – доктор педагогічних наук, доцент (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
Лялак Данута – доктор габелітований у галузі педагогіки (Варшавський університет, Республіка Польща);
Мазур Пьотр – доктор габелітований у галузі педагогіки (Державна вища професійна школа в м.Холмі, Республіка Польща);
Мовкебаєва З. А. – доктор педагогічних наук, професор (Казахський національний педагогічний університет імені Абая);
Москальова Л. Ю. – доктор педагогічних наук, професор (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького);
Осадченко І. І. – доктор педагогічних наук, професор (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини);
Потапчук Т. В. – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Пріма Р. М. – доктор педагогічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
Синьов В. М. – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова);
Тулашвілі Ю. Й. – доктор педагогічних наук, професор (Національний університет водного господарства та природокористування);
Стасюк Л. П. – кандидат педагогічних наук, доцент (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки) (*відповідальний секретар*).

Рецензенти

Дем'янчук О. Н., доктор педагогічних наук, професор (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім.Тараса Шевченка).
Гусак Л. Є., доктор педагогічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
Федоренко С. В., доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова).

Журнал є науковим фаховим виданням України з педагогічних наук (див. додаток до постанови президії ВАК України від 10.02.2010 р. № 1-05/1) та включений до переліку друкованих фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (наказ Міністерства освіти і науки України від 16.05.2016 № 515).

Технічний редактор **Л. П. Стасюк**. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 19777-9577 ПР від 15.03.2013 р. Наклад 100 пр. Адреса редакції: 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Тел. +38(0332)241100. Ел. адреса: inklab@ukr.net. Засновник і видавець – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 4513 від 28.03.2013 р. Виготовлювач – ПП Іванюк В. П. (43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65). Формат 60×84 1/8. 16,97 обл.-вид. арк., 16,7 2 ум. друк. арк. Наклад 100 пр. Зам. 217. Свідоцтво Держкомінформу України ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.

© Гончарова В. О. (обкладинка), 2018

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Поліна Вербицька Громадянська освіта як відкрита соціально-педагогічна система	4
Орос Ільдико Імрїївна Розвиток освіти дорослих у Великій Британії (кінець VI ст. – 1945 р. XX ст.)	10
Юлія Тарчинська, Катерина Борута Методичні засади у педагогічній спадщині корифеїв української фортепіанної школи (на прикладі київської та львівської піаністики)	17

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

Ірина Камуб'як Кластер як один із методів розвитку критичного мислення учнів на уроках математики в початковій школі	25
Валерій Кузьмич, Людмила Кузьмич Побудова прямолінійно розміщених множин при вивченні метричних просторів	30
Тетяна Кучай, Олександр Кучай, Людмила Ердман Організація навчання іноземних мов в гімназії	36

внимание то, что реализация широких возможностей социального партнерства и социальной практики учащейся молодежи в местном сообществе придает ей характер открытой социально-педагогической системы, которая имеет значительный воспитательный потенциал.

Определено, что в процессе конструирования системы гражданского образования в общеобразовательном учебном заведении необходимо учитывать то, что ее цель, задачи, содержание и принципы реализуются на практике средствами сложной социально-педагогической системы, функционирование которой в учебном заведении и вне его осуществляется различными формами, методами и средствами.

Ключевые слова: гражданское образование, общеобразовательное учебное заведение, учащаяся молодежь, открытая социально-педагогическая система

Verbytska Polina. Civic education as open social and pedagogical system. In the recent years after the Revolution of Dignity in Ukraine there have been significant developments, as well as challenges, in the field of civic education. The compulsory civic education course has been introduced into the secondary school curriculum in the 10th grade. This paper argues that the central component of civic education and the important result of its implementation in a secondary school have been defined to be a competent individual as an active subject of the educational process. It has been substantiated that organization of civic education in the educational process of a secondary school should provide a systematic influence on the civic qualities development, on forming of civic competence of the student youth.

It has been determined that in the process of constructing the civic education model in a secondary school it is necessary to take into account that its aim, tasks, content and principles are realized in practice by means of a complex socio-pedagogical system, which is functioning in an educational establishment and beyond it in different ways, forms and methods. In particular, the idea of providing the integration of educational influences which are carried out by various institutions – a family, an educational establishment, a state or society is taken as a basis by us of the conceptual approaches to constructing civic education of students as an open socio-pedagogical system. It has been proved that a secondary school as a state social institution should carry out civic education of students, taking into account the influence of external socio-political, socio-economic, historic and demographic peculiarities of the external educational environment. In the research it has been determined that civic education of students presents a multilevel system of educational establishment functioning as a democratic institution ensuring conditions for fulfilment of systematic educational influence in a close interrelation with the external environment.

Keywords: civic education, secondary school, school students, open social and pedagogical system

УДК 37.378(410).

Орос Ільдико Імрїївна –
Закарпатський угорський інститут
ім. Ференца Ракоці II (м. Берегово)

Розвиток освіти дорослих у Великій Британії (кінець VI ст. – 1945 р. XX ст.)

Використовуючи праці попередніх дослідників, нами узагальнено еволюцію розвитку освітньої системи дорослого населення Великої Британії.

Детально схарактеризовано період з кінця VI ст по 1945 р. XX ст. в ретроспективному плані, описано етапи в соціальному, економічному, політичному і культурному контекстах. Описано цілий ряд етапів розвитку освітньої системи дорослого населення Великої Британії:

I етап. Набуття рис процесу навчання дорослого населення у Великій Британії (кінець VI ст. – початок IX ст.).

II етап. Підвищення загальної грамотності дорослого населення (кінець IX ст. – XV ст.).

III етап «Освіта дорослих у період зародження робочого класу у великих промислових центрах Великої Британії» (XVI ст. – перша половина XVIII ст.).

IV етап «Форми освіти для дорослих у період промислової революції Великої Британії» (друга половина XVIII ст. – початок XIX ст.).

V етап «Університетський рух за організацію додаткової освіти дорослих» (друга половина XIX ст. – початок XX ст.).

VI етап «Освіта дорослих у період другої світової війни» (1939 – 1945 рр.).

Ключові слова: розвиток освіти дорослих, Велика Британія, етапи розвитку, освітня система, періодизація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток наукової думки свідчить, що кожна історична епоха, кожне століття давало нам нові знання, нове бачення проблем навчання і виховання [1, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці дослідників (С. Коваленко, О. Топоркова, К. Тітмус, П. Джарвіс, Т. Келлі та ін.) свідчать, що розвиток освіти дорослих пройшов кілька етапів.

Ми поставили за мету – використовуючи праці попередніх дослідників, узагальнити еволюцію розвитку освітньої системи дорослого населення Великої Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Схарактеризуємо більш детально період з кінця VI ст. по 1945 р. XX ст. в ретроспективному плані, описуючи етапи в соціальному, економічному, політичному і культурному контекстах, адже освіта у Великій Британії не ізольована від суспільства і перебуває під впливом усіх трансформацій, які характеризують його розвиток, як зазначає О. Локшина [2, с. 7].

I етап. Набування рис процесу навчання дорослого населення у Великій Британії (кінець VI ст. – початок IX ст.). У кінці VI ст. н. е., коли в Англії відбулася християнізація англосаксів, навчання дорослого населення стало масовим. Але цей просвітницький вплив носили релігійний характер, бо церква в той час являла собою могутній соціальний інститут просвіти, церква була «єдиним хранителем вченості» [3, с. 53]. Населення країни від багатих до бідних завдяки активній позиції церкви оволодівали вмінням елементарної грамотності (переважно читання) шляхом вивчення Священного писання, християнської проповіді та церковних ритуалів [4, с. 15].

Наведені матеріали свідчать, що в кінці VI ст. в країні набувались риси масового навчання дорослих, яке носило релігійний характер. Завдяки активній позиції церкви, населення оволодівало вмінням читати шляхом вивчення релігійної літератури.

II етап. Підвищення загальної грамотності дорослого населення (кінець IX ст. – XV ст.). У період зазначеного етапу відбувалося поступове підвищення загальної грамотності населення, чому сприяли різні фактори:

– перш за все, відмічаємо увагу до розвитку освіти дорослих королівської влади. Зокрема, під керівництвом короля Альфреда Великого (IX ст.) були перекладені на англосаксонську мову (з латині) популярні філософські та теологічні твори [5, с. 7];

– завдяки роботі скрипторіїв, книги переписувалися для продажу, можна було придбати рукописи; у XV ст. відкривається книгодрукування, що дало можливість тиражувати і розповсюджувати книги: отже, зростали можливості самоосвіти [5, с. 12, 29]. Але це було доступно лише освіченій верхівці (духовенство, землевласники, вчені, викладачі університетів), для якої були призначені й бібліотеки, розташовані в приміщеннях університетів, церков, монастирів;

– позитивним у підвищенні загальної грамотності населення особливо бідного, було у XV ст. відкриття публічних (доступних для всіх) бібліотек [5, с. 14], а також діяльність лоллардів – народних проповідників. До того ж, у кінці XIV ст. – на початку XV ст. виникають лоллардські школи (lollard schools), в яких дорослі селяни та міська біднота навчалися читати переважно Біблію, що була перекладена на англійську мову.

Слід зазначити, що періоди першого і другого етапів освіти дорослих характеризувалася появою найелементарніших знарядь праці. Технологічний спосіб виробництва ґрунтувався на ручній праці. Техніка розвивалася на основі емпіричних знарядь і практичного досвіду людей [6, с. 63].

Розвиток науки і техніки в докапіталістичних формаціях здійснювався відокремлено. І лише в XVI – XVIII ст. почався процес поступового зближення наукового і технічного прогресу [6, с. 63], характерний для третього етапу розвитку освітньої системи дорослих Великої Британії.

III етап «Освіта дорослих у період зародження робочого класу у великих промислових центрах Великої Британії» (XVI ст. – перша половина XVIII ст.). Потребами виробництва, промисловості, підприємництва, торгівлі зумовлено піднесення природничих наук, розвиток математики, астрономії, географії, що сприяло в зазначений період зародженню світської форми освіти дорослих [4, с. 17]. Місце освіти дорослих у цей період з'ясував Джерард Вінсенлі, розглянув, як зазначив учений Т. Келлі (Т. Kelly) у своїй фундаментальній праці

«Історія освіти дорослих у Великій Британії», нову концепцію світської освіти дорослих з акцентом на її науковому характері у контексті традиційного релігійного навчання [5, с. 49-50]. На початку XVIII ст. розвиток освіти дорослих був спрямований на робочий клас, який зароджувався у великих промислових центрах Англії як новий соціальний прошарок. Для навчання дорослого населення виникли і нові популярні форми світської освіти дорослих:

– публічні лекції з математики, географії, анатомії, астрономії та інших предметів, що розвивалися в цей період. Публічні лекції читали викладачі університетів, учителі шкіл;

– вже у XVI ст. виникали гуртки (диспут-товариство, антикварні товариства, товариства взаємного вдосконалення). Мета гуртків – обґрунтовувати різні природні явища з наукової точки зору, а не з релігійної [4, с. 17-18];

– благодійні школи (charity schools) для навчання як дітей, так і дорослих, в яких навчання для дорослого населення проводилося або вранці або ввечері (у неробочий час);

– в усіх можливих місцях відпочинку і роботи організовувалися осередки для читання, пропонувалися численні бібліотеки, адже просвітителами того часу вважалося, що людині необхідно набути вміння читати, яке потрібно їй упродовж усього життя. Тому читання в той час було популярною формою дозвілля, що сприяло розумовому розвитку дорослої людини [7, с. 78].

Період, який характеризується, носив гуманістичний характер, але різні школи (граматичні, школи письма, міські та сільські школи та ін.), університети, бібліотеки відкривалися лише для заможних людей. Для селянської і міської бідноти була доступна лише освіта елементарна, в якій формувалися переважно навички читання. Тому більшість педагогів Великої Британії (зокрема, Томас Мор) виступали за те, щоб усі громадяни країни отримували рівні права на освіту [8, с. 303-304].

Отже, в період XVI ст. – перша половина XVIII ст., хоч і створювалися умови для освіти дорослих, але переважно для заможних людей.

IV етап «Форми освіти для дорослих у період промислової революції Великої Британії» (друга половина XVIII ст. – початок XIX ст.). У другій половині XVIII ст. – першій половині XIX ст. розгортається промислова революція – виникає машинне виробництво. І хоча перші машини виникли на ґрунті поступового нагромадження емпіричних знань, як зазначають С. Мочерний та О. Устенко, але з цього часу техніка стає результатом матеріалізації наукових відкриттів, наука починає перетворюватися на специфічну продуктивну силу. До того ж, технічний прогрес стає сильним стимулом розвитку науки [6, с. 64]. Як результат – відбувається прискорений розвиток промисловості.

IV етап освіти дорослих був оснований на машинній праці. Розвиток системи машин, перехід до комплексної механізації виробництва потребував значної кількості кваліфікованих робітників, фахівців з виготовлення нової техніки. Необхідним було підвищення загальноосвітнього рівня робітників [6, с. 64].

Щоб підготувати освічених робітників у Великій Британії, з'являються навчальні заклади:

– одними з перших були недільні школи (sunday schools) як основна можливість для найбільшого населення отримати елементарну освіту. Виникли такі школи для дорослих в кінці XVIII ст. в Манчестері, а вже в 1833 році в них навчалося близько півмільйона учнів. Поширювалися вони у великих індустріальних центрах, адже там потреба в масовій освіті відчувалася дуже гостро [9, с. 25];

– для систематизації діяльності недільних шкіл в кінці XVIII ст. було засновано «Недільне товариство», яке розробляло програми для тих, хто закінчив недільну школу, вмів читати й у товаристві реалізує його програму, яка передбачає предмети: географію, історію, природничі науки, креслення, а також: читання, письмо і лічбу [10, с. 29];

– з'являються школи для дорослих. Перша така школа відкрилась у Ноттінгемі у самому кінці XVIII ст. У школі вчили доросле населення навичкам читання, письма й лічби. Кількість цих шкіл швидко зростала [11, с. 116].

На початку XIX ст. у Великій Британії з'являються нові форми освіти для дорослих, одна з них представлена просвітницьким рухом інститутів механіків. Як зазначає Б. Сімон

(В. Simon) у своїй праці "Studies in the History of Education 1780-1870", навчальні програми цих інститутів включають лекції з фізики, хімії, механіки, математики, літератури, мистецтва та практичні й лабораторні заняття. Позитивним було й те, що на допомогу студентам в інститутах механіків працювали читальні зали, бібліотеки, лабораторії, майстерні. Автор звертає увагу на швидке зростання чисельності інститутів механіків у ХІХ ст., про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

Зростання кількості інститутів механіків упродовж ХІХ ст. у Великій Британії

Рік	1824	1825	1826	1841	1850	1851
Кількість інститутів	13	70	100	300	600	700

Джерело: 11, с. 220.

Як свідчать дані таблиці, кількість інститутів механіків за 27 років (з 1824 до 1851) зросла на 687. Слід також зазначити, що в цих інститутах значна кількість дорослих робітників, отримавши додаткові знання з машинобудування, техніки, фізико-математичних та природничих наук, брали участь у промисловій революції [11, с. 116].

Представники загальнонаціонального руху оуеністів відстоювали освіченість робітників, публікували для них науково-популярну літературу. Р. Оуен пропонував провести національну систему народної освіти [13, с. 83].

Представники чартиського руху стояли за інтенсифікацію розвитку освіти дорослих, вимагали надання освітніх можливостей усім людям. Ними були створені чартиські будинки (Chartists Hall), де читали лекції для робітників; вони відкривали будинки для робітників, школи для навчання дорослих [11, с. 247-248].

V етап «Університетський рух за організацію додаткової освіти дорослих» (друга половина ХІХ ст. – початок ХХ ст.). Питанням поширення освіти на базі університетів Великої Британії займалися вчені: Т. Григор'єва, К. Салімова, О. Топоркова, С. Коваленко, Р. Пірс (R. Peers), К. Тітмус (C. Titmus), І. Мартін (I. Martin) та ін. Вчені зазначають, що у зв'язку з виникненням університетського руху за організацію додаткової освіти дорослих у другій половині ХІХ століття освіта дорослих набуває стрімкого розвитку у різних формах:

–у формі університетських заочних курсів (university extension). Як зазначає Роберт Пірс (Robert Peers), Оксфорд і Кембрідж, університети Лондона і Дархема, нові вищі навчальні заклади, що пропонували курси лекцій, організовані комітетами університетів у регіонах країни, де не було закладів вищої освіти [12, с. 107]. Але, на думку С. Барнета, університетський рух не досяг своєї мети – дати якісні знання дорослому населенню і причину він вбачав у лекційній формі викладання (відсутність контролю викладачів за студентами). Вчений запропонував нову форму навчання «кероване навчання», коли навчання відбувається під наглядом викладача-тьютора (кінець ХІХ ст.) [5, с. 242]. До 1913 р. тьюторська модель викладання охопила всі університети та університетські коледжі Англії та Уельсу [14, с. 31].

–відкривалися при університетах відділення заочного навчання з метою розвитку освіти дорослих, чому сприяв розвиток заочних курсів [13, с. 30]; заочна освіта вважалася як нова форма одержання освіти дорослим населенням [15, с. 24]; відкривалися й місцеві коледжі (local extension colleges) для організації спеціальної професійної освіти (педагогічної, медичної тощо);

–створювалися добровільні організації, які сприяли навчанню дорослого населення. Зокрема, освітня асоціація працівників сприяла посиленню університетського руху щодо поширення заочної освіти дорослих. Асоціацією створювалися програми організовувалися практичні заняття з економіки, політики та суспільних наук, які проводилися викладачами університету і були надзвичайно популярними [15, с. 25]. Асоціація робітничої освіти (АРО) стала першим, як зазначає С. Коваленко [14, с. 30], своєрідним університетсько-робітничим навчальним закладом при вечірніх школах, робочих клубах та інших просвітницьких

товариствах; організовувалися університетські оселі, які поєднували соціальну роботу з просвітою [4, с. 29];

–за рекомендаціями Комітету з освіти дорослих Міністерства реконструкції (Adult Education Committee of the Ministry of Reconstruction) та Р. Пірс (R. Peers), обов'язковою функцією університетів має бути організація курсів додаткової гуманітарної освіти дорослих, розвиток непрофесійної освіти, гуманітаризації професійної освіти [12, с. 88]. Цей період (початок ХХ ст.) К. Тітмус (K. Titmus) називає часом розквіту гуманітарної освіти дорослих [16, с. 21]; На початку ХХ ст. домінували соціально-економічні дисципліни;

–надання допомоги університетам на організацію додаткової гуманітарної освіти серед дорослого населення за рахунок фінансової підтримки місцевих органів влади й центрального уряду. Розроблені вимоги до фінансування занять: максимальний розмір субсидій одержували курси, в яких дві третини студентів (від списку) відвідали не менше двох третин занять й одержали якісні знання (успішно написали випускню письмову роботу) [12, с. 99];

–сприяли розвитку додаткової освіти дорослих і директивні матеріали: Закон «Про освіту» (1902 р.), Закон «Про регулювання розходів на додаткову освіту дорослих» (1889 р.), Постанови уряду «Про організацію курсів гуманітарної освіти» (1924 р.), «Про розширення освітньої роботи з дорослими» (1931 р., 1938 р.).

VI етап «Освіта дорослих у період другої світової війни» (1939 – 1945 рр.). У період другої світової війни у здійсненні освіти дорослих відбулися значні зміни. Зокрема, С. Коваленко та Т. Григор'єва зазначають, що в цей час створювалися регіональні комітети, які відповідали за організацію навчання для дорослих. Так, Манчестерський регіональний комітет разом із відділом заочної освіти університету, Асоціацією робітничої освіти та місцевими освітянськими органами організували курси (короткострокові або довгострокові) для проведення заняття для великої аудиторії (200–250 осіб) або для декількох осіб – у віддалених місцевостях. Слід відмітити, що змінився якісний склад дорослих, які відвідували ці курси. На заняттях переважали кількісно жінки та військовослужбовці збройних сил [13, с. 31; 14, с. 36].

Дослідник К. Тітмус (C. Titmus) наголошує на тому, що освіта дорослих втратила свою прагматичну і вузьку професійну спрямованість і набула назву «подальша освіта» (further education) [16, с. 21].

Дані роботи О. Топоркової «Розвиток додаткової освіти дорослих у Великобританії» свідчить, що у 1944 р. було видано закон «Про освіту» в Англії і Уельсі, а в 1945 р. – в Шотландії, в якому стояло питання про централізацію освіти (контроль за системою освіти було покладено на міністра освіти). Визначено й умови післявоєнної реорганізації освіти й забезпечення її розвитку [15, с. 35]. Проектом закону «Про освіту дорослих» (1944 р.) було гарантовано забезпечення місцевою освітянською владою умов для навчання дорослого населення віком понад 18 років [16;17].

Отже, в період другої світової війни за навчання дорослих (переважно жінок і військовослужбовців збройних сил) відповідали регіональні комітети. Діяльність університетів була сповільнена, викликана тяжкими умовами війни.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Використовуючи праці попередніх дослідників, нами узагальнено еволюцію розвитку освітньої системи дорослого населення Великої Британії.

Детально схарактеризовано період з кінця VI ст по 1945 р. ХХ ст. у ретроспективному плані, описано етапи в соціальному, економічному, політичному і культурному контекстах.

I етап. Набування рис процесу навчання дорослого населення у Великій Британії (кінець VI ст. – початок IX ст.). З'ясовано, що в кінці VI ст. в країні набувались риси масового навчання дорослих, яке носило релігійний характер. Завдяки активній позиції церкви, населення оволодівало вмінням читати шляхом вивчення релігійної літератури.

II етап. Підвищення загальної грамотності дорослого населення (кінець IX ст. – XV ст.). Упродовж IX ст. – XV ст. відбувалося поступове підвищення загальної грамотності

дорослого населення (усіх верств) за рахунок: уваги королівської влади, роботі скрипторії, відкриття книгодрукування, бібліотек, діяльності лоллардів, відкриття лоллардських шкіл.

III етап «Освіта дорослих у період зародження робочого класу у великих промислових центрах Великої Британії» (XVI ст. – перша половина XVIII ст.). У період XVI ст. – перша половина XVIII ст., хоч і створювалися умови для освіти дорослих, але переважно для заможних людей. Ставилось питання про розвиток освіти дорослих бідних шарів населення.

IV етап «Форми освіти для дорослих у період промислової революції Великої Британії» (друга половина XVIII ст. – початок XIX ст.). У період промислової революції виникають численні фабрики, заводи, розвивається текстильна промисловість, для роботи на яких потрібні були освічені робочі. Тому у Великій Британії у той час з'являються різні навчальні заклади: недільні школи, недільні товариства, школи для дорослих, а також – нові форми навчання для дорослих: рух інститутів механіків, загальнонаціональний рух буеністів, чарториський рух, які відстоювали інтенсифікацію розвитку освіти дорослих, вимагали надання можливості навчатися всім людям.

V етап «Університетський рух за організацію додаткової освіти дорослих» (друга половина XIX ст. – початок XX ст.). Період другої половини XIX ст. – початку XX ст. етапу «Університетський рух за організацію додаткової освіти дорослих» характеризують такі особливості: розвиток університетського руху, в процесі якого освіта дорослих набуває значного розвитку у таких формах: заочних курсів, відділень заочного навчання, місцевих коледжів, розвитку гуманітарної освіти добровільних організацій, фінансової підтримки місцевих органів влади і центрального уряду. Нормативні документи відіграли значну роль у розвитку додаткової освіти дорослих.

VI етап «Освіта дорослих у період другої світової війни» (1939 – 1945 рр.). У 1944 – 1955 рр. була видана низка законів, що визначили умови повоєнної реорганізації освіти й забезпечення розвитку додаткової освіти населення, створення рівних освітніх можливостей для всіх.

Джерела та література

1. Ничкало Н. Порівняльна професійна педагогіка як галузь педагогічного знання / Н.Г. Ничкало // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1, с. 6-8.
2. Локшина Олена Ігорівна Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст.) [Текст]: монографія / О. І. Локшина; Ін-т педагогіки АПН України. – К.: Богданова А. М., 2009. – 403 с.
3. Фадеева Л. А. «Образованный класс» викторианской Англии как социально-профессиональный феномен: дис. ... канд. ист. наук: 13.00.03. – Б.М., 1994. – 269 с.
4. Коваленко С. Андрагогічні принципи у поглядах британських теоретиків освіти (ретроспективний аналіз) // Вісник Черкаського університету. Вип. № 2, 2017. – С. 53-59
5. Kelly, T. A History of Adult Education in Great Britain. – Liverpool: University Press, 1962. – 425 p.
6. Мочерний, С. В. Онови економічної теорії [Текст]: навч. посіб. для студ. виш. навч. закл. / С. В. Мочерний, О. А. Устенко. - К.: Академія, 2006. – 502 с.
7. Салимова К., Додде Н. Педагогіка народів мира: История и современность. М.: Педагогическое общество России, 2001. – 576 с.
8. Halpin, D. Utopianism and Education: the legacy of Thomas More// British Journal of Educational Studies. –2001. – Vol. 49, #3. – pp. 299-315.
9. Harrison J. F. Learning and Living 1790-1960: A Study in the History of the English Adult Education Movement – London: Routledge and Kegan Paul, 1961. –404 p.
10. Barnard H. History of english education. – London: Heinemann, 1949. – 326 p.
11. Simon B. Studies in the History of Education 1780-1870. – London, Lawrence & Wishart Ltd, 1981. – 375 p.
12. Peers R. Adult education. A Comparative Study. – London: Routledge and Kegan Paul, 1972. – 185 p.
13. Григор'єва Т. Ю. Підготовка вчителів-філологів до навчання дорослих у системі неперервної освіти Великої Британії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. Ю. Григор'єва; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2010. – 179 с.
14. Коваленко С. М. Тенденції розвитку освіти дорослих в Англії (остання чверть XX – початок XXI ст.): дис. ... канд. пед. наук / С. М. Коваленко. – Житомир, 2005. – 235 с.
15. Тоноркова Ольга Викторовна. Развитие дополнительного образования взрослых в Великобритании: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.01 / Тоноркова Ольга Викторовна; Волгогр. гос. пед. ун-т. – Волгоград. – 2007. – 237 с.

16. Titmus C. Strategies for Adult Education: Practices in Western Europe. – Chicago: Open University Press, 1981. – VI. –239 p
17. Кучай О. В. Використання мультимедійних технологій у підготовці вчителів початкових класів : навчальний посібник. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 52 с.

References

1. Nychkalo N. Porivnyalna profesiyna pedahohika yak haluz pedahohichnoho znannya / N.H. Nychkalo // Porivnyalna profesiyna pedahohika. – 2011. – № 1, с. 6-8.
2. Lokshyna Olena Ihorivna Zmist shkilnoyi osvity v krayinakh Yevropeyskoho Soyuza: teoriya i praktyka (druga polovyna KHKH –pochatok KHKHI st.) [Tekst]: monohrafiya / O. I. Lokshyna ; In-t pedahohiky APN Ukrayiny. – K.: Bohdanova A. M., 2009. – 403 s
3. Fadeeva L. A. «Obrazovanny klas» vyktoryanskoj Anhlyy kak sotsyalno-professionalnyy fenomen: dys. ... kand. yst. nauk: 13.00.03. – В.М., 1994. – 269 s.
4. Kovalenko S. Andrahohichni pryntsypy u pohlyadakh brytanskykh teoretykiv osvity (retrospektyvnyy analiz) // Visnyk Cherkas'koho universytetu. Vyp. № 2, 2017. – S. 53-59
5. Kelly, T. A History of Adult Education in Great Britain. – Liverpool: University Press, 1962. – 425 p.
6. Mochernyy, S. V. Onovy ekonomichnoyi teorii [Tekst] : navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. zakl. / S. V. Mochernyy, O. A. Ustenko. - K. : Akademiya, 2006. – 502 s
7. Salymova K., Dodde N. Pedahohyka narodov myra: Ystoriya u sovremennost. M.: Pedahohicheskoe obshchestvo Rossyy, 2001. – 576 s.
8. Halpin, D. Utopianism and Education: the legacy of Thomas More// British Journal of Educational Studies. –2001. – Vol. 49, #3. – pp. 299-315.
9. Harrison J. F. Learning and Living 1790-1960: A Study in the History of the English Adult Education Movement – London: Routledge and Kegan Poul, 1961. –404 p.
10. Barnard H. History of english education. – London: Heinemann, 1949. – 326 p.
11. Simon B. Studies in the History of Education 1780-1870. – London, Lawrence & Wishart Ltd, 1981. – 375 p.
12. Peers R. Adult education. A Comparative Study. – London: Routledge and Kegan Poul, 1972. – 185 p.
13. Hryhoryeva T. YU. Pidhotovka vchyteliv-filolohiv do navchannya doroslykh u systemi neperervnoyi osvity Velykoyi Brytaniyi : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / T. YU. Hryhoryeva ; Zhytomyr. derzh. un-t im. I. Franka. – Zhytomyr, 2010. – 179 s.
14. Kovalenko S. M. Tendentsiyi rozvytku osvity doroslykh v Anhlyi (ostannya chvert KHKH – pochatok KHKHI st.) : dys. ... kand. ped. nauk / S. M. Kovalenko. – Zhytomyr, 2005. – 235 s.
15. Toporkova Olha Vyktorovna. Razvytye dopolnytelnoho obrazovannya vzroslykh v Velykobrytany : dysertatsyya ... kandydata pedahohicheskyykh nauk : 13.00.01 / Toporkova Olha Vyktorovna; Volhohr. hos. ped. un-t. – Volhohrad. – 2007. – 237 s.
16. Titmus C. Strategies for Adult Education: Practices in Western Europe. – Chicago: Open University Press, 1981. – VI. –239 p
17. Kuchai O. V. Vykorystannya multymediyunyk tekhnolohiy u pidhotovtsi vchyteliv pochatkovykh klasiv : navchalnyy posibnyk. – Cherkasy : vydavets Chabanenko YU. A., 2015. – 52 s.

Орос Ильдиго Имриевна. Развитие образования взрослых в Великобритании (конец VI в. - 1945 гг. XX в.). Анотация. Используя труды предыдущих исследователей, нами обобщенно эволюцию развития образовательной системы взрослого населения Великобритании.

Подробно охарактеризован период с конца VI в по 1945 г. XX в. в ретроспективном плане, описаны этапы в социальном, экономическом, политическом и культурном контекстах. Описаны шесть этапов развития образовательной системы взрослого населения Великобритании:

I этап. Становление обучения как процесса обучения взрослого населения в Великобритании (конец VI в. - начало IX в.).

II этап. Повышение общей грамотности взрослого населения (конец IX в. - XV вв.).

III этап «Образование взрослых в период зарождения рабочего класса в крупных промышленных центрах Великобритании» (XVI в. - первая половина XVII в.).

IV этап «Формы образования для взрослых в период промышленной революции Великобритании» (вторая половина XVII в. - начало XIX в.).

V этап «Университетское движение за организацию дополнительного образования взрослых» (вторая половина XIX в. - начало XX в.).

VI этап «Образование взрослых в период второй мировой войны» (1939 - 1945 гг.).

Ключевые слова: развитие образования взрослых, Великобритания, этапы развития, образовательная система, периодизация.

Oros Idiko Imriivna. Development of adult education in the Great Britain (end of the VI century - 1945th XX century.). Using the work of previous researchers, we have generalized the evolution of the educational system of the adult population in Great Britain.

The period from the end of the 6th century to 1945 in the twentieth century is described in detail in a retrospective perspective, describes the stages in the social, economic, political and cultural contexts.

Stage I. The acquisition of the traits of adult education in the UK (end of the sixth century - the beginning of the nineteenth century). It was found out that at the end of the VI century the country acquired the features of mass training of adults, which was religious: Due to the active position of the church, the population gained the ability to read through the study of religious literature.

Stage II. Increasing the general literacy of the adult population (end of the IX century - the XV century). During the IX century - XV cent. there was a gradual increase in the general literacy of the adult population (all layers) at the expense of: the attention of the royal authorities, the work of the scriptorium, the opening of printing, libraries, the activities of lollards, the opening of lollard schools.

Stage III. "Adult Education in the Period of the Birth of the Working Class in the Great Industrial Centers of Great Britain" (XVI century - the first half of the XVIII century). In the period of the XVI century - the first half of the XVIII century, though conditions were created for the education of adults, but mainly for wealthy people. The question was raised about the development of education for adults of the poor strata of the population.

Stage IV. "Forms of education for adults during the industrial revolution of Great Britain" (second half of the XVIII century - the beginning of the XIX century). In the period of the industrial revolution, there are numerous factories, and the textile industry is developing, for which the educated workers were needed. Therefore, in the UK at that time there are various educational institutions: Sunday schools, adult learning schools, as well as new forms of adult education: the movement of mechanical institutes, the national movement of Owenists, the charter movement, which advocated the intensification of adult education, demanded the opportunity to learn all the people.

Stage V. "University Movement for the Organization of Adult Education" (second half of the nineteenth century - the beginning of the twentieth century). The period of the second half of the nineteenth century - beginning of the twentieth century. The stage "University Movement for the Organization of Adult Education" describes the following features: the development of the university movement, in which adult education develops significantly in the following forms: correspondence courses, correspondence departments, local colleges, humanitarian education of voluntary organizations, financial support of local authorities power and central government. Normative documents played a significant role in the development of additional adult education.

Stage VI. "Education of adults during the Second World War" (1939 - 1945). In 1944-1955, a number of laws were issued that defined the conditions for the post-war reorganization of education and the provision of the development of additional education of the population, the creation of equal educational opportunities for all.

Key words: adult education development, Great Britain, stages of development, educational system, periodization.

УДК 780.8:780.616.432(477):37(091)(07)

Юлія Тарчинська, Катерина Боруца
Рівненський державний гуманітарний
університет (м. Рівне)

Методичні засади у педагогічній спадщині корифеїв української фортепіанної школи (на прикладі київської та львівської піаністики)

У статті окреслено особливості методико-технологічного компоненту української фортепіанної школи. Детальне висвітлення її методичних орієнтирів здійснено у порівняльному аналізі професійної спадщини педагогів-корифеїв вітчизняної фортепіанної школи на прикладі київської та львівської піаністики. У результаті представлено аналізу побіжно розглянуто зв'язки української фортепіанної школи з різноманітними фортепіанними культурами.

На основі розкриття методичних підходів педагогів-піаністів – фундаторів київської та львівської фортепіанних шкіл – сформульовано головні прикмети вітчизняної педагогічної моделі ефективного фахового розвитку піаніста: системний індивідуальний розвиток музиканта-митця; переважання аналітичної роботи в логіко-емоційному осягненні музичного твору; емоційна опанованість інтерпретації; постійна свідомо деталізована робота над музичною фактурою; трактування техніки як засобу розкриття художнього задуму; свобода й доцільність піаністичних рухів при викінченні пальцевої гри.

Виявлено основні засадні принципи, що застосовувалися при підготовці музикантів визначними педагогами-піаністами вітчизняної фортепіанної школи у порівняльному аналізі їх методичних устансовок (на прикладі київської та львівської піаністики).

Дані, отримані у дослідженні, можуть доповнити арсенал сучасних педагогічних засобів підготовки учня фортепіанного класу з погляду їх творчого розвитку.

Ключові слова: українська фортепіанна школа; методико-технологічний компонент; вітчизняна піаністика.